

Projekt "Mala škola"

Dobrić, Tena

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:125683>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TENA DOBRIĆ

PROJEKT “MALA ŠKOLA”

Završni rad

Pula, rujan, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TENA DOBRIĆ

PROJEKT “MALA ŠKOLA”

Završni rad

JMBAG: 0303046122, izvanredni student

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Pedagogija djece s poteškoćama u razvoju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Edukacijsko – rehabilitacijske znanosti

Znanstvena grana: Inkluzivna edukacija i rehabilitacija

Mentor: doc.dr.sc. Mirjana Radetić - Paić

Pula, rujan, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tena Dobrić, kandidat za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Tena Dobrić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Projekt Mala škola“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

SAŽETAK	1
SUMMARY	1
1. UVOD	2
2. PERVAZIVNI RAZVOJNI POREMEĆAJI	4
2.1. AUTISTIČNI POREMEĆAJ ILI AUTIZAM U DJETINJSTVU	5
2.2. ATIPičNI AUTIZAM.....	8
2.3. RETTOV SINDROM, RETTOV POREMEĆAJ	9
2.4. DEZINTEGRATIVNI POREMEĆAJ U DJETINJSTVU.....	11
2.5. POREMEĆAJ HIPERAKTIVNOSTI POVEZAN S DUŠEVNOM ZAOSTALOŠĆU I STEREOTIPNIM POKRETIMA.....	11
2.6. ASPERGEROV POREMEĆAJ	12
3. ODGOJNO – OBRAZOVNA INTEGRACIJA I INKLUZIJA	14
3.1. UKLJUČIVANJE DJETETA U VRTIČKU SKUPINU	15
3.2. UKLJUČIVANJE DJETETA U ŠKOLU	18
4. PROJEKT MALA ŠKOLA	20
4.1. OPIS PROJEKTA.....	20
4.2. CILJEVI PROJEKTA	21
4.3. OPIS SKUPINE I PROSTORA	22
4.4. NAČIN PROVOĐENJA.....	23
4.5. PLAN I PROGRAM PROVOĐENJA NASTAVE	25
4.6. OPIS PROVOĐENJA NASTAVE.....	26
4.7. EVALUACIJA PROJEKTA.....	28
5. PRIMJER SLUČAJA	34
5.1. ANAMNEZA	34

5.2. OPIS NAPRETKA.....	34
5.3. PRIMJERI RADOVA DJEČAKA.....	36
6. ZAKLJUČAK	45
7. LITERATURA	47
8. PRILOZI.....	48
9. POPIS TABLICA, GRAFIKONA I DIJETEOVIH RADOVA	52

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada je „Projekt Mala škola“ te je njegov glavni cilj razumijevanje djece s poremećajima iz autističnog spektra te pokušaj njihovog uključivanja u redovan odgojno-obrazovni program.

Prvi dio završnog rada odnosi se na već utemeljenje činjenice o pervazivnim razvojnim poremećajima kako bi se utvrdilo značenje tih poremećaja. Nadalje, spominje se uključivanje djeteta u redovne vrtićke skupine i škole. Koje su uloge odgajatelja i učitelja u radu s djecom s posebnim potrebama te kako pomoći tom djetetu.

Glavni dio ovog završnog rada odnosi se na detaljno opisivanje projekta „Mala škola“ te njegovog glavnog cilja i konačnog ishoda.

Ključne riječi: *pervazivni razvojni poremećaji, odgojno-obrazovna integracija, vrtić, škola, projekt*

SUMMARY

The subject of this final work is „Project Small school“ and his major aim is understanding children with autistic spectrum disorder and their attempt to include in regular educational system.

The first part of final work refers to already justified facts about pervasive developmental disorder to find out meaning of this disorders. Furthermore, it is about including children in regular nursery and school. What are the function of educator and teacher in work with children with special needs and how to help that child.

The main part of this final work refers to describe in detail project „Small school“, his major goal and final result.

Key words: *pervasive developmental disorder, educational system, nurse, school, project*

1. UVOD

Svako dijete je jedinstveno. Svatko ima svoju osobnost, svoje sposobnosti, potrebe i stavove. Djeca se razlikuju u svojoj osobnosti i ponašanju dok istražuju svijet na svoj vlastit, jedinstven način kao i pristupu rješavanja problema i suočavanja sa životnim situacijama. Ali svoj djeci je zajednička jedna stvar, a to je potreba za posvećenošću njihovih roditelja, za njihovom pažnjom, ljubavlju i strpljivosti.

Dijete s poteškoćama u razvoju ima istu potrebu kao i sva druga djeca – igrati se, učiti, imati prijatelje, biti prihvaćeno i voljeno. Važno je prije svega dijete promatrati kao dijete, a njegovu poteškoću kao jedan dio njega.

Biti roditelj djeteta s poremećajem iz autističnog spektra može biti veoma teško, frustrirajuće i depresivno. Za odgoj djeteta s poteškoćama u razvoju pa tako i djeteta s poremećajem iz autističnog spektra treba puno ljubavi, strpljenja i žrtvovanja. Ti isti roditelji najprije moraju prihvatiti činjenicu da njihovo dijete ima autizam, kako bi uopće mogli pomoći njima, ali i sebi. Susreću se sa mnoštvom pitanja i sumnji, jesu li oni uopće sposobni odgojiti dijete sa autizmom i na koje će sve probleme naići. Hoće li to dijete biti ikad prihvaćeno u društvu i samostalno? Hoće li moći jednoga dana živjeti sami i osnovati obitelj?

Na jedan od problema s kojima se roditelji susreću već u najranijoj dobi bavit ću se u ovom radu. Polazak djeteta u vrtić, te prijelaz iz vrtića u školu za dijete može biti jako frustrirajuće. Poznato je da djeca s poremećajem iz autističnog spektra imaju problema sa socijalizacijom i društvenim interakcijama kao i sa uspostavljanjem odnosa s drugim ljudima. Također znamo da ta ista djeca imaju potrebu za kontinuitetom, poznatom okolinom i blagim podražajima, a s druge strane pružaju otpor prema promjenama i nepoznatom. Većina djece s poremećajem iz autističnog spektra svoj strah prema nepoznatom i nemogućnost predviđanja što će se sljedeće desiti izražava kroz napade panike i velikom dozom frustracije. Zato oni vole rituale i ustaljen raspored koji im daje potrebnu sigurnost i mir.

Prije svega slijedi pohađanje vrtića. Roditelji će morati tjednima unaprijed spremati njihovo dijete na polazak u vrtić. Vjerojatno prvih par dana neće puno izdržati do prve frustracije i prilagodba će trajati puno više nego kod djece

urednog razvoja. U ovom slučaju, veliku ulogu imaju odgojiteljice kao i stručni tim, te suradnja s roditeljima. U vrtiću će se dijete puno lakše i brže prilagoditi nego kada krene u školu. Roditelji, svjesni prirode autizma strahuju od škole te odgađaju odlazak djeteta u školu jer ono još nije spremno. Smatram da je vrtić veoma važna ustanova koja pomaže djetetu u njegovom socijalnom i emotivnom napretku te pripremu za školu i daljnje odrastanje.

U tu svrhu, u ovom ću radu najprije pokušati objasniti što su zapravo pervazivni razvojni poremećaji ili poremećaji iz autističnog spektra, a zatim ću se dotaći teme odgojno - obrazovne integracije i inkluzije.

Nadalje, Udruga za autizam Istra pokrenula je projekt „Mala škola“ o kojem ću također pisati u ovom radu. Svrha projekta je pomoći djeci s poremećajima iz autističnog spektra, kao i njihovim roditeljima u prevladavanju strahova od škole te privikavanju na školske obaveze i okruženje. Smatram da je ovaj projekt od velike važnosti za djecu i roditelje jer im pruža podršku i priprema ih za veliki korak. Prelazak iz vrtića u školske klupe.

2. PERVAZIVNI RAZVOJNI POREMEĆAJI

Pervazivni razvojni poremećaji prema DSM-IV¹ (1995.) prije klasificirani kao infantilne psihoze, velika su i etiološki raznolika skupina poremećaja rane dječje dobi nepoznate etiologije koja uključuje organske čimbenike, posebice genetske, biokemijske, imunološke, ali i psihogene. (Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010., 39.). Autistični poremećaj glavni je predstavnik te skupne, sinonim za pervazivne razvojne poremećaje.

DSM-IV klasifikacija rabi pervazivni razvojni poremećaj za skupinu psihičkih poremećaja dječje dobi te su oni najbližiji poremećajima koje je Lorna Wing nazivala autističnim kontinuumom ili spektrom. Ova skupina ne obuhvaća samo autistični poremećaj nego i niz poremećaja s dominantnim simptomima poremećene socijalne interakcije i komunikacije, jezika i govora, mašte, senzornih odgovora, ponavljajućih stereotipnih radnji i posebnih vještina – u različitom intenzitetu.

DSM-IV pervazivne razvojne poremećaje dijeli u sljedeće potkategorije:

- Autistični poremećaj
- Rettov poremećaj
- Dezintegrativni poremećaj u djetinjstvu
- Aspergerov poremećaj
- Pervazivni razvojni poremećaj neodređen, uključujući i atipični autizam

MKB-10² opisuje pervazivne razvojne poremećaje kao skupinu poremećaja karakteriziranu kvalitativnim nenormalnostima uzajamnih socijalnih odnosa i modela komunikacije te ograničenim, stereotipnim, ponavljajućim aktivnostima i interesima. U toj klasifikaciji kao posebne dijagnostičke kategorije nabrajaju se (Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010.):

- Autizam u djetinjstvu
- Atipični autizam
- Rettov poremećaj

¹ DSM-IV: Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (4. izdanje)

² MKB-10: Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema (10. revizija)

- Drugi dezintegrativni poremećaji u djetinjstvu
- Poremećaj hiperaktivnosti povezan s duševnom zaostalošću i stereotipnim pokretima
- Aspergerov sindrom
- Ostali poremećaji razvoja u djetinjstvu

Radi što lakšeg razumijevanja što su zapravo pervazivni razvojni poremećaji i radi lakšeg raspoznavanja, ali i razumijevanja djeteta svaki ću poremećaj zasebno opisati.

2.1. AUTISTIČNI POREMEĆAJ ILI AUTIZAM U DJETINJSTVU

Autistični poremećaj pervazivni je razvojni poremećaj koji počinje u djetinjstvu, većinom u prve tri godine života, zahvaća gotovo sve psihičke funkcije i traje cijeli život. Osnovni simptomi ovog poremećaja su nedostatak emocionalnih odgovora prema ljudima i stvarima, tj. nedostatak socijalne interakcije, zatim nedostatak verbalne i neverbalne komunikacije, osobito poremećaj u razvoju govora, bizarnosti u ponašanju i stereotipije. U ovaj poremećaj također ubrajamo fobije, poremećaje spavanja i hranjenja, napadaje bijesa, agresiju i autoagresiju (Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010.). Autistični sindrom se zna dijeliti na laki, srednji i visoko funkcionalni autizam i to po IQ kvocijentu ili po tome koliko trebaju pomoć u svakodnevnom životu. Međutim treba naglasiti kako su ove podjele prijeperne i nisu standardizirane (Baron – Cohen, Bolton, 2000.).

Jedan od prvih znanstvenika koji je opisao ovaj sindrom bio je Leo Kanner 1943. godine kada je temeljitim i sustavnim promatranjem iz veće skupine djece s psihičkim poremećajima izdvojio jedanaestero koja su izgledala tjelesno zdrava, ali su pokazivala specifične simptome među kojima je dominirao poremećaj govora, komunikacije i ponašanja. On je taj poremećaj nazvao infantilnim autizmom. Infantilni zbog toga što se pojavljuje u ranoj dobi, a autizam zbog dominantnih simptoma poremećaja komunikacije. Također smatra da se pojavljuje u prve tri godine života i to tri do četiri puta češće u

dječaka nego u djevojčica. Bitno je za naglasiti da je Kanner smatrao da su djeca sa autizmom normalno ili natprosječno inteligentna, a njihovo intelektualno funkcioniranje samo je posljedica autistične nemogućnosti uspostavljanja kontakata i negativizma.

Osnove karakteristike autističnog poremećaja prema Kanneru (1943., prema Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010.) jesu:

- nemogućnost djeteta da uspostavi normalne kontakte s roditeljima, djecom i drugim ljudima općenito
- zakašnjeni razvoj i uporaba govora na nekomunikativan način (eholalija , metalalija , neadekvatna uporaba zamjenica)
- ponavljajuće i stereotipne igre i opsesivno inzistiranje na poštovanju određenog reda
- nedostatak mašte i dobro mehaničko pamćenje
- normalan tjelesni izgled

Jedna od najstarijih ljestvica za procjenu poremećaja iz autističnog spektra jest Creakova nine-point ljestvica iz 1963. godine, koja se danas sve manje primjenjuje iako može poslužiti za postavljanje početne radne dijagnoze. U toj ljestvici potrebno je od 14 ponuđenih simptoma za postavljanje dijagnoze autizma potrebno barem devet.

To su:

- velike teškoće pri druženju i igranju s drugom djecom
- dijete se ponaša kao da je gluho
- dijete ima jak otpor prema učenju
- dijete nema straha od stvarnih opasnosti
- dijete ima jak otpor prema promjenama u rutini
- dijete se radije koristi gestom ako nešto želi
- dijete se smije bez vidljiva razloga
- dijete se ne voli maziti niti nositi
- pretjerana fizička aktivnost (hiperaktivnost)
- dijete izbjegava pogled oči u oči
- neuobičajena vezanost za objekte ili dijelove objekta
- dijete okreće predmete i potreseno je ako je u tome prekinuto

- ponavljajuće i čudne igre
- dijete se drži po strani

No dva priznata dijagnostička sustava (ICD-10 i DSM-IV) autistični poremećaj usredotočuju na tri glavna dijagnostička kriterija uz zahtjev da se simptomi pojave u prve tri godine života, a to su: poremećaj komunikacije, poremećaj socijalnih interakcija te stereotipije i ograničeni interesi. (Bujas Petković, Frey Škrinjar, 2010.)

Prema začetnici dječje psihijatrije u Hrvatskoj, Beck – Dvoržak (prema Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010.), mogući simptomi ranog dječjeg autizma u prvoj godini jesu:

- rane smetnje spavanja
- smetnje sisanja, dijete ne prihvaća dojku ili bočicu
- dijete se ne privija uz majku
- dijete nema interesa za igračke
- sa sedam mjeseci dijete nema karakterističan strah od stranih osoba
- motorički razvoj djeteta može biti u granici normale, ali može biti napredan ili usporen
- dijete je preosjetljivo na zvukove
- govor je u zakašnjenju ili se uopće ne razvija

Dijagnosticirati autizam, poremećaj nepoznate etiologije, znači odrediti skup simptoma koji ga dijele od drugih sličnih poremećaja, npr. dječje shizofrenije, razvojnih govornih smetnji, intelektualnog oštećenja, naglušnosti kao i od ostalih pervazivnih razvojnih poremećaja. Tome još pridodajemo da se simptomi i klinička slika autizma s dobi mijenjaju pa tako dobne promjene dodatno kompliciraju specifičnost dijagnostičkih kriterija.

Klinička slika:

1. Socijalno ponašanje: nesposobnost uspostave odnosa s ljudima i stvarima; jačina simptoma varira od djeteta do djeteta; dijete ne slijedi

roditelje po kući, ne trči im ususret, stereotipno se igra; neka djeca izbjegavaju fizičke kontakte.

2. Govor i mišljenje: govorne smetnje su najtipičnije za djecu s autizmom; ekspresivni govor nije razvijen, a ona koja govore imaju velike probleme u razumijevanju; problemi u shvaćanju tuđih osjećaja.
3. Stereotipije, ograničeni interesi i aktivnosti.

2.2. ATIPIČNI AUTIZAM

„Atipično dijete“ ili „atipičan razvoj“ je naziv kojeg je u dječju psihijatriju uvela psihoanalitičarka Beata Rank 1995. godine. Taj je naziv obuhvaćao širok raspon poremećaja koja su obuhvaćala obilježja autističnog poremećaja, kao i stanja koja se pojavljuju u ranoj dobi i koja odstupaju od normalnog razvoja. Naziv „atipični autizam“ kasnije navodi MKB-10 kao posebnu kategoriju pervazivnih razvojnih poremećaja koji ima obilježja autističnog poremećaja, ali ipak ne zadovoljava sve dijagnostičke kriterije. Atipični autizam razlikuje se od autističnog poremećaja po neispunjavanju jednog ili više dijagnostičkih uvjeta u tri skupine dijagnostičkih kriterija ili razlikovanje po životnoj dobi pojavljivanja zbog toga što se taj poremećaj pojavljuje nakon treće godine. Atipični se autizam pojavljuje obično u teže mentalno retardiranih osoba te u osoba s ozbiljnim razvojnim poremećajima govora. Uzroci mogu biti nasljedni i biološki, a veliku ulogu mogu imati i psihološki čimbenici. (Bujas Petković, Frey Škrinjar, 2010.)

2.3. RETTOV SINDROM, RETTOV POREMEĆAJ

Poremećaj je prvi put opisao Andreas Rett 1966. godina. Bolest je opisana kao progresivna encefalopatija³, a manifestira se simptomima kao što je autistično ponašanje, intelektualno propadanje i progresivna ataksija⁴. Ovaj je sindrom specifičan jer se pojavljuje samo kod djevojčica, s početkom bolesti od šestog do osamnaestog mjeseca života, kod kojih je uredan razvoj narušen zaostajanjem ili čak potpunim gubitkom sposobnosti govora i kretanja, zajedno s usporavanjem rasta glave. Ovaj poremećaj nalikuje na autistični poremećaj pogotovo u početku bolesti pa se s njim često i zamjenjuje u početnoj fazi. Prve simptome možemo primijetiti u dobi od sedmog do dvadeset i četvrtog mjeseca, i to kao gubitak svrhovitih pokreta ruku i hiperventilacija. Tek sa godinu i pol možemo jasno zamijetiti poremećaj, a osnovni simptomi su intelektualno propadanje, gubitak djetetova interesa za okolinu, loša komunikacija, zastoj u razvoju fine i grube motorike te gubitak stečenih funkcija. U drugoj godini života pojavljuju se stereotipni pokreti rukama i jezikom. Također dolazi do zaustavljanja društvenog razvoja i razvoja igre. Ataksija, kao i apraksija⁵ trupa počinje se razvijati od četvrte godine života. Također je kod svih prisutna mentalna retardacija te 80% pacijentica ima epilepsiju. (Bujas Petković, Frey Škrinjar, 2010.)

Dijagnostički kriterij za Rettov poremećaj prema DSM-IV klasifikaciji za duševne poremećaje glasi:

1. Svi sljedeći:

- uočljivo normalan prenatalni i perinatalni razvoj
- uočljivo normalan psihomotorni razvoj tijekom prvih pet mjeseci života
- normalan opseg glave kod rođenja

2. Početak svih sljedećih nakon razdoblja normalnog razvoja:

- rast glave se usporava u dobi od 5 do 48 mjeseci

³ Progresivna encefalopatija - patološke neupalne promjene mozga, posljedica djelovanja različitih štetnih tvari s različitim živčanim psihičkim simptomima. Preuzeto sa: <http://www.medicinski-leksikon.info/znacenje/encefalopatija.html>

⁴ Ataksija - zajednički naziv za različite smetnje poremećaja ravnoteže ili koordinacije pokreta. Bolesnik ne može održati uspravan stav, naginje se ili se ruši pri otvorenim ili sa zatvorenim očima (ataksija trupa). Preuzeto sa: <http://www.medicinski-leksikon.info/znacenje/ataksija.html>

⁵ Apraksija - organske smetnje mozga koje se očituju nesposobnošću planiranja ili izvršavanja složenijih radnji. Preuzeto sa: <http://www.medicinski-leksikon.info/znacenje/apraksija.html>

- gubitak već usvojenih svrhovitih vještina šake u dobi od 5 do 30 mjeseci, nakon čega se razvijaju stereotipni pokreti šake (npr. stiskanje ili pranje ruku)
- izostanak u sudjelovanju u socijalnim interakcijama rano u tijeku bolesti (iako se socijalne interakcije često razvijaju kasnije)
- pojavljuju se problemi s koordinacijom hoda ili pokreta trupa
- teško oštećen razvoj jezičnog razumijevanja i izražavanja, s teškom psihomotornom zaostalošću

Tablica 1. Dijagnostički kriteriji i diferencijalna dijagnostika Rettova poremećaja u odnosu prema autističnom poremećaju.

Rettov poremećaj	Autistični poremećaj
Normalan razvoj prvih 6 – 18 mjeseci života (početak bolesti između šestog i osamnaestog mjeseca)	Početak u prvih 30 mjeseci života (ili u prve tri godine)
Zahvaća isključivo djevojčice	Zahvaća pretežito dječake
Hod na široj osnovi	Hod na prstima, normalan hod
Izražena motorička nespretnost	Spretnost osobito u ranoj dobi
Stereotipni pokreti (pranje ruku i primicanje ruku ustima)	Širok raspon stereotipija (karakteristično je poskakivanje i pljeskanje)
Teška mentalna retardacija	Mentalna razina od normalnog do teškog oštećenja
Neurološki ispadi u početku bolesti	Neurološki ispadi češći s napredovanjem bolesti

Izvor: (Bujas Petković, Frey Škrinjar, 2010.)

2.4. DEZINTEGRATIVNI POREMEĆAJ U DJETINJSTVU

Kao i kod Rettovog poremećaja, ovaj poremećaj se javlja nakon normalnog razvoja nakon kojeg slijedi trajni gubitak prije stečenih vještina, ali uz gubitak interesa za okolinu i stereotipije. Prvi ga je opisao austrijski neuropsihijatar Theodor Heller, 1908. godine. Pojavljuje se između treće i pete godine života. Društveni odnos i komunikacija nalikuju na autizam jer dijete prestaje komunicirati, govoriti, pratiti zbivanja okoline te zaboravlja naučene vještine. Bolest se pojavljuje u akutnoj fazi u obliku konfuzije, povlačenja, hiperaktivnosti te regresije svih psihičkih funkcija i to u razdoblju od nekoliko mjeseci. Ovaj poremećaj može biti povezan s encefalopatijom, ali bi se dijagnoza trebala postaviti prema ponašanju i simptomima. Kao i kod većine drugih pervazivnih razvojnih poremećaja učestaliji je kod dječaka. (Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010.) Od autizma se razlikuje po slijedećem: definitivnom gubitku spoznajnih akvizicija i razvojne regresije koja ne zahvaća govor, prethodnom razdoblju vrlo jasnog socijalno - emocionalnog i govornog razvoja, početak nakon 30.mj života. (Nikolić, 2000.)

2.5. POREMEĆAJ HIPERAKTIVNOSTI POVEZAN S DUŠEVNOM ZAOSTALOŠĆU I STEREOTIPNIM POKRETIMA

Ova se dijagnoza u praksi rijetko postavlja. Kategorija je određena za djecu s teškim intelektualnim oštećenjem kao što je mentalna retardacija, koja kao glavni problem pokazuje hiperaktivnost koja se nakon adolescentne dobi smiruje. (Bujas Petković, Frey Škrinjar, 2010.) Karakterizira ga motorička hiperaktivnost koja uključuje pokrete cijelog tijela kao što su na primjer skakanje ili trčanje, prekomjerne i ne funkcionalne ponavljajuće aktivnosti, ponavljajuće samoozljeđivanje, IQ manji od 50 te nema oštećenja socijalnog funkcioniranja autističnog tipa.

2.6. ASPERGEROV POREMEĆAJ

Ovaj poremećaj opisuje 1943. godine Hans Asperger. Karakteriziran je kvalitativnim poremećajima socijalnih interakcija karakterističnih za autizam zajedno s ograničenim stereotipnim repetitivnim aktivnostima i interesima. Aspergerov poremećaj se od autizma i drugih pervazivnih razvojnih poremećaja razlikuje u tome što ne postoji opći zastoj u razvoju govora i razumijevanja, a obično se radi o djeci čija je intelektualna razina iznad granice za mentalnu retardaciju. Djeca s ovim poremećajem imaju uredan psihomotorni razvoj te se gotovo sve vještine razvijaju u očekivanom vremenu ili čak i prije. Najveći deficit manifestira se u socijalnim interakcijama i motorici kao i u koordinaciji. Unatoč dobro razvijenom govoru, komunikacija u te djece nije razvijena, a govor je monoton te neobično moduliran. S obzirom da je kognitivni razvoj i razvoj govora uredan, poremećaj se dijagnosticira nakon treće godine života, a često i mnogo kasnije što nas dovodi do još jedne razlike od autističnog poremećaja. Prvi simptomi koje roditelji primjećuju jesu posebni interesi i način socijalizacije koji je oskudan i upadan, u komunikaciji nedostajanje pogled oči u oči te druženje s vršnjacima kao u većine druge djece. Također se mogu pojaviti i psihotične epizode ili drugi psihički poremećaji. Kao što sam već spomenula dijagnosticira se nakon treće godine, najčešće pri polasku u školu, ali i mnogo kasnije, tek kada se kod odrasle osobe pojavi neki psihički poremećaj pa tako kod nekih oboljelih aspergerov sindrom nikad nije dijagnosticiran. (Bujas Petković, Frey Škrinjar, 2010.)

Dijagnostički kriteriji za Aspergerov poremećaj prema DSM-IV:

1. Kvalitativno oštećenje socijalnih interakcija koje se manifestira kao barem dvoje od sljedećeg:
 - izrazito oštećenje neverbalne komunikacije kao što su pogled oči u oči, izraz lica, držanje tijela i geste kojima se uspostavljaju socijalne interakcije
 - ne razvijaju se odnosi s vršnjacima koji bi bili primjereni razvojnom stupnju

- nema spontane podjele uživanja, interesa ili dostignuća s drugim osobama (npr. ne daju do znanja, ne donose ili ne pokazuju predmete koje smatraju zanimljivima)
 - nema socijalne interakcije
2. Ograničeni, repetitivni i stereotipni modeli ponašanja, interesa i aktivnosti koji se manifestiraju kao najmanje jedno od sljedećeg:
 - zaokupljenost s jednim ili više stereotipnih i ograničenih modela interesa koja je abnormalna ili intenzitetom ili usmjerenošću
 - uočljivo nefleksibilno priklanjanje specifičnim, nefunkcionalnim rutinama ili ritualima
 - stereotipni i repetitivni motorički manirizmi (npr. lupkanje ili savijanje prstiju odnosno šake ili složeni pokreti cijeloga tijela)
 - trajna zaokupljenost dijelovima predmeta
 3. Smetnje uzrokuju klinički značajno oštećenje socijalnih, radnih ili drugih važnih područja funkcioniranja.
 4. Nema klinički značajnijeg kašnjenja razvoja jezika (npr. pojedinačne se riječi rabe u dobi od dvije godine, komunikacijske fraze do treće godine života).
 5. Nema klinički značajnog kašnjenja kognitivnog razvoja ili razvoja dobi primjerenih vještina samopomoći, adaptivnog ponašanja (nevezanog sa socijalnim interakcijama) ili znatiželje prema zbivanjima u okolini u djetinjstvu.
 6. Nisu zadovoljeni kriteriji za neki drugi pervazivni razvojni poremećaj ili shizofreniju.

3. ODGOJNO – OBRAZOVNA INTEGRACIJA I INKLUZIJA

Za početak, potrebno je objasniti razliku između integracije i inkluzije radi lakšeg razumijevanja i korištenja samih pojmova. Pod pojmom integracija podrazumijeva se smještaj djece u redovite razrede na osnovi razine njihova funkcioniranja. To bi značilo da će u redovitom razredu biti oni učenici koji svojim sposobnostima za učenje odgovaraju ostalim učenicima, odnosno koji mogu, uz određene prilagodbe, pratiti nastavu za sve učenike bez prilagođavanja posebnim obrazovnim potrebama.

S druge strane, inkluzija može postati realnost samo ako društvo poduzme aktivne mjere za njezino ostvarenje. Ovaj pojam podrazumijeva spremnost okoline na promjene i prilagodbe prema potrebama svih članova društva. Inkluzivni pristup u edukaciji daje svakom djetetu osjećaj pripadnosti i partnerstva. Također su nužne promjene u načinu i sredstvima procjena, metodama poučavanja i vođenja razreda. Učiteljima treba osigurati dodatnu edukaciju kojom će steći kompetencije za rad sa svim učenicima, te za poticanje ne samo usvajanja novih akademskih znanja učenika nego i za poticanje socijalno – emocionalnog razvoja djece.

Možemo zaključiti da je razlika u tome što se u integraciji dijete prilagođava školi, a u inkluziji se škola prilagođava djetetu.

Odgoj i obrazovanje djece s poteškoćama u Hrvatskoj je poznato od 19. stoljeća. Točnije, od 1885. godine kada Adalbert Lampe prvi put u Zagrebu osniva školu za gluhe. Od tada počinje otvaranje i drugih ustanova za djecu s posebnim potrebama. Pa se tako 1930. godine u Zagrebu osniva poseban odjel „za poduku djece s poteškoćama u razvoju“ te deset godina kasnije odjel postaje specijalna osnovna škola. Odgoj i obrazovanje djece s motoričkim poremećajima počinje u Hrvatskoj 1935. godine osnivanjem škole pri bolnici u Kraljevici, a 1946. osniva se Centar za odgoj i obrazovanje pri ustanovi za rehabilitaciju djece s cerebralnom paralizom u Zagrebu, a samostalna škola osniva se tek 1984. godine. Prvi odjel za odgoj djece s većim intelektualnim poteškoćama u Hrvatskoj, bez smještaja u ustanovu, ostvaruje se 1960-ih godina, što je bio važan korak, jer se osiguravalo da dijete ostaje u svojoj obitelji, a istodobno ima priliku za odgoj i obrazovanje. Također se osnivaju specijalni

centri s vrtićima za predškolsku djecu, posebni odjeli pri specijalnim školama koje polaze djeca s većim intelektualnim poteškoćama. (Igrić i suradnici, 2015.)

Pokret za integraciju nastao je u regiji osamdesetih godina kojeg je podržavalo dio teoretičara defektologije koji navode da oštećenje ne može biti kriterij za integraciju. Tako je 1980. godine donesen Zakon o odgoju i obrazovanju koji je otvorio mogućnost uključivanja djece s teškoćama u razvoju u redovite škole. Također, Republika Hrvatska je Ustavom, članak 58. (NN,56/90), utvrdila da država posvećuje posebnu skrb zaštiti osoba s invaliditetom i njihovu uključivanju u društveni život.

Temeljna načela u radu s djecom s poremećajima autističnog spektra:

1. Pomoći djetetu da savlada i nadomjesti osnovne teškoće koje su vezane uz simptome autizma.
2. Smanjiti ili otkloniti probleme ponašanja osobito u odnosu na stereotipije i rigiditet koje nalazimo gotovo u svim aspektima dječje ličnosti.
3. Povećati razinu socijalne kompetencije, razviti lingvističke motoričke i spoznajne sposobnosti, poticati usvajanje znanja na praktično- životnom i obrazovnom području.
4. Pomoći osobi s autizmom da ostvari kvalitetu življenja zadovoljavanjem osnovnih potreba, prihvatanjem i uvažavanjem njegove ličnosti.
5. Strogo poštivati proces individualizacije u izboru metodskog pristupa, sadržaja rada, rehabilitacijskih tehnika i uvjeta rada.

3.1. UKLJUČIVANJE DJETETA U VRTIČKU SKUPINU

Prije samog uključivanja djeteta s posebnim potrebama, u ovom slučaju djecu sa pervazivnim razvojnim poremećajima u redovan osnovnoškolski program smatram da je veoma korisno i važno uključiti dijete u vrtićku skupinu. Naime, djeci vrtić može uvelike pomoći prije svega, u njihovom socijalnom razvoju. Također je dokazano da povećavaju vlastite mogućnosti jer su im vršnjaci uzor, a imaju priliku učiti o socijalnim odnosima i o sebi u tim odnosima.

Takvo uključivanje uvelike može pomoći i djeci urednog razvoja koju tako već od ranog djetinjstva učimo toleranciji prema osobama s poteškoćama u razvoju te razvoju svijesti. Pri uključivanju djeteta sa autizmom u vrtić potrebno je imati stručni tim te dodatno educirati odgojitelje koji će raditi s tom djecom. Također je vrtiću potreban prilagođen program kao i prilagođena oprema. Odgojiteljima i učiteljima imati dijete s posebnim potrebama u skupini ili razredu može biti zaista zahtjevno. No, ako se prema takvu djetetu postupa ispravno, svi će sudionici tog procesa imati korist.

Rad odgojitelja i učitelja u skupini ili razredu koje pohađa dijete s posebnim potrebama, prema mišljenju Karen Miller, obuhvaća sljedeće (Bujišić, 2005.):

- prilagodba okruženja
- rad s djetetom s posebnim potrebama
- rad s braćom i sestrama djeteta s posebnim potrebama
- rad s drugom djecom u skupini ili razredu
- rad s roditeljima
- rad s osobljem vrtića ili škole

Odgojitelj ima veliku ulogu u pomoći djetetu s posebnim potrebama. On prije svega treba biti primjer ostaloj djeci. To ponekad znači da odgojitelj sjedne na pod i započinje neku od igara za koje zna da ih i to dijete može s lakoćom izvesti. Npr., ako je dijete dobro u matematici i matematičkim zadacima, odabrat će zadatke prilagođene djetetovoj dobi i stupnju razvijenosti. Primjer će obično odmah slijediti i druga djeca iz skupine što je uvelike od pomoći svih sudionika. Opće je poznato da su djeca s poremećajem iz autističnog spektra talentirani u nekom području pa im je tako svaki oblik umjetničkog izražavanja od velike pomoći. Veoma je bitno poticati razvijanje onog područja za kojeg dijete pokaže interes.

Neki stručnjaci tvrde da bi od velike koristi bilo da se za to dijete vodi dnevnik, u koji će se bilježiti svaki uspjeh postignut tijekom predviđenog programa. Također se u dnevnik mogu staviti djetetove fotografije tijekom aktivnosti kao i fotografije njegovih uradaka, ali naravno, uz dopuštenje roditelja.

Roditelji djeteta s poremećajem iz autističnog spektra često žive u uvjetima društvene izolacije ponajprije zbog velike angažiranosti oko djeteta. Također su ti roditelji najčešće pod dugotrajnim stresom još od djetetovog rođenja. Zato je

uloga odgojitelja razumjeti takve roditelje i pomoći im što bolje razumjeti njihovo dijete i njegovu posebnu potrebu. Potrebno je sa roditeljima što iskrenije razgovarati o djetetu jer to može biti od velike koristi ponajprije za dijete, ali i za roditelje i odgojitelje.

Ono što nikako ne smijemo zaboraviti je odnos druge djece u skupini ili razredu prema djetetu s posebnim potrebama. Naime, potrebno je i veoma važno naučiti drugu djecu da prije svega prihvate to dijete. Ako se taj odnos ne ostvari na vrijeme i potpuno, to dijete će biti izolirano i izdvojeno od vršnjaka. Djecu urednog razvoja u skupini također treba ohrabriti da postavljaju pitanja, jer ih sigurno mnogo toga zanima o djetetu s poremećajem iz autističnog spektra jer je ono u njihovim očima „drukčije“. Također je dobro usmjeriti se na zajedničke osobine djece i istaknuti da iako je to dijete na određen način drukčije od ostalih ipak ima mnogo istih osobina kao i oni. Tako ćemo najbolje poticati razvoj svijesti kod djece u skupini. Djecu bi općenito trebalo naučiti pitati dijete s posebnim potrebama treba li mu pomoć u nečemu što ono ne može samo učiniti. Odgojitelj/učitelj mora zabraniti korištenje pogrdnih imena jer takvi izrazi predstavljaju verbalnu agresiju i na nju treba odlučno reagirati, kao da se radi o tjelesnoj agresiji. (Bujišić, 2005.)

Osnovni principi i savjeti za odgojitelje:

- Dijete treba upoznati, ako je moguće i stupiti u kontakt s terapeutom.
- Pretvoriti dnevne aktivnosti u rutine.
- Koristiti vizualnu podršku za plan, sadržaj i ciljeve.
- Pružiti smislene i motivirajuće nagrade.
- Biti predvidljiv i dosljedan.
- Provjeriti je li nas dijete razumjelo.
- Izbjegavati apstraktne pojmove, šale, sarkazam i prenesena značenja.
- Poticati samostalnost postupnim smanjivanjem podrške.

3.2. UKLJUČIVANJE DJETETA U ŠKOLU

Roditelji, svjesni prirode autizma strahuju od škole te odgađaju odlazak djeteta u školu prenoseći njihove strahove i frustracije o školovanju i budućnosti na njihovu djecu. Dvojbu je li za djecu sa autizmom primjereno obrazovanje u integriranim uvjetima vodi i sam sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Kao što sam već spomenula za takvu integraciju veoma je važno da postoji odgojno - obrazovna ustanova čije će osoblje razumjeti taj poremećaj te se dodatno educirati, ali koja će imati i dovoljan broj stručnjaka kako bi mogli pomoći djetetu s poremećajem iz autističnog spektra. Ako škola nema sve što je takvom djetetu potrebno, integracija će samo još više odmoći djetetu.

Djeca koja su bila uključena u program rane intervencije u obitelji, a kasnije u poluintegrativne i integrativne uvjete u vrtićima imaju bolje izgleda za školsku integraciju.

Djeca s poremećajem iz autističnog spektra trebaju školovanje prema individualiziranom, prilagođenom programu. Učionica bi trebala biti prilagođena njihovim potrebama kako bi to dijete stvorilo rutinu i u njoj se osjećalo sigurno. Dijete treba stalno navoditi i upućivati u ono što treba raditi zbog toga jer već znamo da takva djeca imaju nisku razinu koncentracije te da ga i najmanji podražaj može omesti u radu. To podrazumijeva i da se svaki zadatak rastavi na jednostavne i jasne dijelove s jasno definiranim ciljem.

Učitelj bi u radu s ovom djecom trebao imati iste karakteristike kao i odgojitelj. Da ponovimo, učitelj mora stalno nadograđivati svoje znanje o autizmu i metodama rada. Mora prije svega biti motiviran i posjedovati određene osobine. Mora navoditi jasna i jednostavna pravila u kojima će se učenik s autizmom bolje snalaziti. Također kao i odgojitelj kod ostale djece u razredu trebaju razvijati toleranciju i suosjećanje za djecu s posebnim potrebama u ovom slučaju za djecu sa autizmom.

Kurikulum za odgoj i obrazovanje učenika s poremećajima iz autističnog spektra uzima u obzir specifične potrebe djeteta s poteškoćom koje se usklađuju sa standardima kurikuluma za djecu tipičnog razvoja. (Bujas - Petković, Frey - Škrinjar, 2010.)

Takav kurikulum sadržava:

- Priopćenje o ciljevima i filozofiji iz kojih proizlaze ciljevi, metode i aktivnosti podučavanja.
- Prilagođen je dobi, sposobnostima i stilovima učenja svakog djeteta.
- Usmjeren je na poticanje razvoja socijalnih vještina, imitacije, komunikacije i jezika, te socijalne kognicije i vještina karakterističnih za djecu urednog razvoja.
- Usmjeren je na generalizaciju naučenih vještina u složenijim okolnostima.
- Usmjeren je na održavanje naučenih vještina u složenijim okolnostima.
- Usmjerenje na poboljšanje samostalnosti učenika u svim aspektima života.

No moramo uzeti u obzir to da inkluzivna edukacija i bilo koji drugi jedinstveni pristup edukaciji djece s autizmom ne može biti najučinkovitiji oblik obrazovanja za svako dijete jer se ona međusobno veoma razlikuju prema specifičnim sposobnostima i poteškoćama tj. prema stupnju i vrsti potrebne podrške.

Stoga možemo zaključiti da za dijete s poremećajem iz autističnog spektra nije najbitnije da se obrazuje u redovnom programu, nego da se za to dijete i njegove specifične potrebe pronađe primjereno obrazovanje koje će pomoći njemu, a i njegovoj okolini.

4. PROJEKT MALA ŠKOLA

4.1. OPIS PROJEKTA

Projektom „Mala škola“ želi se unaprijediti i zaštititi prava djece s poremećajem iz autističnog spektra na iste preduvjete za školovanje kao kod djece urednog razvoja. Djeca s poremećajem iz autističnog spektra, baš kao i svako dijete ima pravo na osnovno obrazovanje. Zbog specifične prirode svojih poteškoća u prihvaćanju nepoznatog nemaju iste preduvjete kao i druga djeca te se ovim projektom djecu s poremećajem iz autističnog spektra želi ujednačiti.

Projekt također pruža potporu i savjetovanje roditeljima jer im omogućuje suradnju sa učiteljicama, dogovor o pripremama i planu rada te pruža podršku pri upisu i prilagođavanju školi. Roditelje se na ovaj način također priprema za školu jer će i njihovi strahovi i pitanja biti prevladani te će zajedno sa svojim djetetom dobiti pozitivan stav o školi. Dok njihova djeca dobivaju priliku navikavanja na školu oni dobivaju stalnu potporu te se usmjeravaju na aktivnije sudjelovanje u stvaranju strategije razvoja programa za dobrobit njihove djece.

„Mala škola“ provodila se jednom tjedno u trajanju od 60 do 75 minuta kroz trideset tjedana u popodnevnim satima. U samom početku projekta škola se provodila u nešto kraćem vremenskom trajanju, ovisno o prilagodbi djece i njihovoj koncentraciji. Kako je vrijeme odmicalo, trajanje škole se provodilo sve duže, jer su djeca s vremenom imala sve više koncentracije i bilo je potrebno više vremena za pojedine predmete. Nastava se provodila u prostoru uređenom kao učionica u udruzi Suncokret, dok su se roditelji nalazili u udruzi za Autizam Istra. Razlog zbog kojeg se nastava provodila u prostoriji druge udruge je taj što su djeca članovi udruge za Autizam Istra njihovu prostoriju povezivali sa igrom i opuštanjem.

Djecu smo upoznawali sa pravom učionicom, školskim pravilima kao što su podizanje ruke i ustajanje, što za njih znači zvono i njegov zvuk, sa školskom pločom, torbom, bilježnicama, sa dnevnim rasporedom sati koji se mijenjao na tjednoj razini uključujući predmete hrvatskog jezika, matematike, prirode i društva, likovne, glazbene, te tjelesne i zdravstvene kulture. Predviđeno je da svaki školski sat traje po 15 minuta koji je počinjao i završavao zvonom, što nije

svakog puta bilo izvedivo zbog koncentracije ili nedostatka koncentracije za pojedine zadatke. Djeci školsko zvono nije smetalo, naprotiv, vrlo su se brzo navikli na njega i njegovo značenje. Nakon drugog sata provodio se veliki odmor, tj. užina u trajanju od 5-10 minuta, te su djeca pojela mali obrok koji su im roditelji spremili u torbu kako bi što vjernije približili dnevni ritam u školi. Kao i u svakoj školi, djeca su imala domaću zadaću o kojoj su detaljnije upute roditelji dobivali od asistenata kako bi je što uspješnije realizirali. Tjedni plan i program obuhvaćao je mali dio sadržaja za prvi razred osnovne škole kojeg ću detaljnije opisati u nastavku rada.

Pri završetku projekta, djecu smo odveli u njihove buduće škole kako bi upoznali prostor i okolinu te se na nju prilagodili. Pod tim se podrazumijeva upoznavanje s učionicom prije početka nastave, suradnja s budućom učiteljicom, roditeljima i asistentima sa ciljem kreiranja idealne atmosfere i rasporeda u učionici kako bi dijete s poremećajem iz autističnog spektra dočekalo svoje nove prijatelje u poznatom okruženju.

4.2. CILJEVI PROJEKTA

Ciljevi projekta Male škole bili su sljedeći:

- prevladati poteškoće u prihvaćanju nove okoline djece s poremećajem iz autističnog spektra kako bi se olakšalo njihovo integriranje u škole te osigurala njihova spremnost na usvajanje sadržaja
- prilagoditi predškolarce s poremećajem iz autističnog spektra na školsko okruženje, pravila i red kako bi već u prvoj godini školovanja maksimalno iskoristili svoje potencijale
- ublažiti strahove roditelja predškolaraca s poremećajem iz autističnog spektra te stvoriti pozitivan i neopterećen stav prema školovanju njihove djece
- ojačati ulogu roditelja u stvaranju planova i programa
- provođenje preventivnih i edukativnih aktivnosti usmjerenih promicanju, unapređivanju i zaštiti prava djece kroz prepoznavanje potreba djece s poremećajem iz autističnog spektra te mogućnost djelovanja na njihove strahove i anksioznost postupnim navikavanjem na školske klupe

4.3. OPIS SKUPINE I PROSTORA

Polaznici nastave su djeca s dijagnosticiranim poremećajem iz autističnog spektra čiji su roditelji članovi Udruge za Autizam Istra. Među svom djecom uključenom u udruzi uključilo se djecu dobne skupine od 6 do 9 godina koji se pripremaju na polazak u školu u školskoj godini 2016./2017. ili su krenuli u prvi razred osnovne škole u školskoj godini 2015./2016.

Nastavu je u samom početku projekta polazilo sedmero učenika od kojih je šestero dječaka i jedna djevojčica. Zbog velike razlike u dijagnozama iz autističnog spektra te nakon mnogo razmišljanja i međusobnog konzultiranja dvoje učenika odvajamo u susjednu učionicu. Razlog tome je velika anksioznost te visoka razina frustracije kao i teža dijagnoza od ostalih polaznika. Naime, ovo dvoje učenika nije nikako moglo pratiti nastavu zbog njihovih slabije razvijenih sposobnosti te ometanja ostale djece. Za njih smo pripremali posebne radne listiće i zadatke koji su bili u razini njihovih mogućnosti. Nakon kraće zabrinutosti i asistentata i učiteljica zbog odvajanja od grupe to se pokazuje kao pozitivan učinak jer je grupa bolje funkcionirala tj. ostala su djeca mogla donekle pratiti nastavu, dok su i odvojeni učenici bili zainteresirani zadatcima koji su bili prilagođeni njima. Nakon kratkog razdoblja školi se priključuje još troje učenika od kojih je jedna djevojčica i dvoje dječaka.

Zbog raznih okolnosti, kao što je prevelik broj djece koje je trenutno pohađalo školu te promjene rasporeda asistentica, grupu dijelimo na dvije skupine koje su se odvojeno sastajale do kraja projekta. To se također pokazalo dobrim učinkom jer je sada jedna učiteljica radila na petero djece kojima se mogla posvetiti, te je vladala mirnija atmosfera i veća koncentracija među učenicima.

Što se tiče samog prostora, učionica je bila posebno uređena za prijem malih učenika kako bi što više nalikovala na pravu učionicu kakvu će imati u školi. Svaki je učenik na klupi imao kartice sa slovima i brojevima te simbolima pojedinih predmeta u rasporedu kojeg su učenici naučili prepoznati kao i svoju mapu u koju su spremali svoje radne listove. Također su učenici naučili čemu služi ploča i kreda te tko je njihova učiteljica, kako se zovu ostala djeca i tko su njihovi asistenti. Veoma nam je bilo važno da djeca spoznaju što je školsko

zvono i koja je njegova funkcija, te su nakon svakog završenog sata spremali kartice predmeta u svoje mape te smo i tako još slikovitije označavali završetak jednog i početak drugog predmeta.

4.4. NAČIN PROVOĐENJA

Prije samog početka nastave, trebalo je kako i asistente tako i roditelje pripremiti na ovaj izazov, što je bilo od iznimne pomoći za svih nas. Kao asistentica, mogu reći da sam imala mnogo pitanja i sumnji u samu sebe jer se prvi put upuštam u tako nešto te da li ću biti dovoljno sposobna i učinkovita u radu sa djecom s autizmom.

Što se tiče predavanja za asistente, organizatorica projekta kao i učiteljice pripremile su Power point prezentaciju sa kojom su nam predstavile osnovne osobine poremećaja iz autističnog spektra kao i primjerom u radu sa djecom s posebnim potrebama te su iznosile svoja iskustva iz prakse. Također su nas detaljno upoznale sa cijelim projektom, koja će biti naša uloga te nas provele kroz plan i program te nas tako pokušale pripremiti za rad sa djecom iz autističnog spektra. Naš je zadatak također bio vođenje dnevnika kako bismo lakše pratili napredak djeteta i općenito grupe. Nakon svakog završenog školskog dana trebale smo zabilježiti uspješnost odrađenog dana, djetetovu uključenost u nastavni sat, o usvojenosti dnevnog gradiva, aktivnostima i sklonostima kao i o djetetovu napretku ili nazatku. Uz to, navodile smo djetetova specifična ponašanja te metode i rješenja koja smo koristile za lakše komuniciranje i koncentraciju djeteta te rješavanja njihovih frustracija u svrhu pomaganja u daljnjem radu sa djetetom kao i informiranje roditelja o ponašanju njihovog djeteta u školi.

Zatim je slijedio sastanak, tj. predavanje za roditelje. Roditelji su najprije ispunili kratak upitnik o nekim detaljima u vezi njihove djece koje bi učiteljice i organizatorica trebale znati radi dječje sigurnosti (da li dijete može dobiti neke napadaje i koje, da li dijete samostalno odlazi u wc ili mu za to treba pomoć asistenta te slične bitne informacije o samom djetetu). Kao što je to bilo predstavljeno asistentima, tako se sam projekt kao i iskustva predstavila

roditeljima kojima je ovo bilo jedno novo iskustvo kao i asistentima. Roditelji su bili puni pitanja jer su bili u strahu kako će njihova djeca to sve prihvatiti, ali i puni uzbuđenja jer su znali da će to biti jedno pozitivno iskustvo za njihovu djecu.

Kako bi naš rad bio što kvalitetniji i profesionalniji, nakon svake završene radionice imali smo kratki sastanak sa roditeljima na kojem smo ih izvijestili kako je protekao dan u „Maloj školi“. U samom početku roditelji su imali mnogo pitanja u vezi ponašanja njihovog djeteta iz razloga jer su znali da je to njima novo iskustvo te vjerojatno nisu znali kako će njihova djeca to prihvatiti. Roditelje smo obavijestili o tome što smo točno radili, kako je njihovo dijete na to reagiralo te kako smo pokušali riješiti pojedinu situaciju. Također smo ih pitali, naravno svaki asistent svojeg roditelja posebno da im objasne ili opišu kako u trenutku frustracije djeteta možemo djetetu pomoći, što ga umiruje i slično. Na kraju smo roditelje obavijestili o domaćoj zadaći koju imaju ili gradivo kojeg bi trebali sa djetetom ponoviti i utvrditi. Svi su roditelji prihvatili asistente njihove djece te uvažavali njihovo mišljenje što smatram da je od velike važnosti za sam napredak djeteta.

Kada bi roditelji napustili prostoriju udruge sa svojom djecom uslijedio je sastanak asistenata. Na tom bi sastanku asistenti razmjenjivali svoja iskustva i doživljaje. Svaki bi asistent ispričao ostalima kakvo je bilo dijete s kojim je on radio taj dan, je li doživio frustracije te ako je, kakve i kako je to riješio. Ispričao bi neke specifične situacije koje je doživio sa djetetom i u slučaju da nije znao kako reagirati i kako djetetu pomoći, ovaj bi mu sastanak služio kako bi čuo mišljenja ostalih asistenata, ali i stručnih osoba koje bi mu pomogle da bude što uspješniji u daljnjem radu. Na ovim smo sastancima mnogo naučili jedni od drugih te učili na primjerima iz prakse.

Veoma je važno napomenuti da su roditelji u vrijeme trajanja nastave mogli prisustvovati radionicama koje su se pripremale za njih. Na tim radionicama roditelji su mogli izmjenjivati iskustva sa ostalim roditeljima, podijeliti svoje strahove i probleme s kojima se svakodnevno susreću, te prisustvovati raznim predavanjima. Također su znali i pripremati i spremati materijale za sljedeći put kako bi i oni aktivno sudjelovali u projektu.

4.5. PLAN I PROGRAM PROVOĐENJA NASTAVE

Što se same nastave tiče planirano je odraditi veći dio sljedećeg sadržaja kroz korelaciju predmeta:

- imenovanje prostorije u djetetovom bliskom okruženju, te naučiti dijete da se što samostalnije kreće
- upoznavanje s pravilima kućnog reda, pravilima funkcioniranja skupine, usvojiti nekoliko jasnih kratkih pravila, učestalo ih ponavljati; poštivati pravila koristeći afirmativne konotacije
- razvijati prostornu orijentaciju (gore – dolje, ispred – iza, sa strane, lijevo – desno, unutar – izvan, ispod – iznad, veće – manje, više – niže)
- uočavanje, manipulacija, taktilni doživljaj raznih podloga i na osnovu toga odrediti hrapavo – glatko, mekano – tvrdo, ravno – grbavo, grubo – fino, mokro – suho i slično)
- uočavanje tijela (kocka, kvadrat, piramida, valjak, kugla) u prostoru kroz geometrijske oblike i modele, ali i kroz uočavanje likova na ravnini (kvadrat, pravokutnik, trokut, krug)
- brojevi: uočavanje količine i oznake za broj, pribrajanje za 1 i oduzimanje za 1, korištenje numikona, razumijevanje razlike između znakova veće, manje, jednako (pokušati koristiti znakove)
- razlikovanje boja, uočavanje nijansi boja (nijansiranje, prosvjetljivanje, potamnjenje određene boje kroz tonove i nijanse)
- uočavanje promjena godišnjih doba (jesen, zima, proljeće, ljeto) kroz praćenje vremenskih prilika (toplo – hladno, sunčano – oblačno, padaline – kiša, snijeg, vjetar pratiti u krošnjama)
- uočiti uzročno posljedične promjene u prirodi kroz prirodne procese
- doživljaj sebe: uočiti JA poziciju (koristiti zamjenice ja, moj, meni, naše, tebi tvoj i slično)
- uočiti pripadnost određenih predmeta meni, tebi, njima
- naučiti osnovne podatke o sebi: ime, prezime, adresa, grad
- vježbati pristojno se predstaviti i pristojno se ophoditi, koristiti čarobne riječi molim, hvala, izvoli, oprosti
- blagdani – uočavati i sudjelovati

- vremenska orijentacija: dan – noć, jutro – popodne – večer, naučiti nabrojati dane u tjednu kroz pjesmice; jučer/danas/sutra kroz slikovno preslagivanje
- uočavanje znaka za slovo, povezivanje riječi i početnog slova, prebrojavanje broja glasova, povezivanje sa slovima
- prijepis sa ploče, uočavanje slike riječi i precrtavanje, uvježbavanje praćenja s jedne površine – ploča, na drugu površinu - papir
- razgibavanje kao poticanje praćenja i oponašanje pokreta koji vodi voditelj; oblika ponašanja za kanaliziranje eventualnih frustracija, disanja; doživljaj sebe i vlastitog tijela, vježbanje kontrole, samokontrole

4.6. OPIS PROVOĐENJA NASTAVE

Svaki četvrtak u 15 sati nalazili bismo se u prostorijama Udruge Suncokret gdje se održavala nastava za učenike. Okupili bismo se te bi nam učiteljica rekla ukratko što ćemo danas raditi i koji su ciljevi današnjeg dana. Ukoliko bi bilo potrebno, pripremili bismo radne listove za svakog učenika kako ne bismo gubili vrijeme na to kasnije. Zatim smo se spustili na ulaz kako bi dočekali naše male učenike. Dok smo čekali da se svi okupe, iskoristili smo priliku za razgovor sa roditeljima i za dodatno povezivanje učenika i asistenta. U 15i30 krenuli bismo prema našoj učionici u koloni jedan iza drugoga te se zaustavili ispred učionice. Učiteljica je svaki put pitala djecu gdje oni sada idu, da li znaju što je iza ovih vrata, da li znaju što ćemo raditi unutra, što ćemo napraviti kad uđemo u prostoriju i slično. Nakon toga ulazimo u učionicu te svaki učenik samostalno zauzima svoje mjesto. Skidamo jakne i torbe te vadimo iz torbi bilježnicu, fascikl te pernicu i sjedamo za stol. Učiteljica pozdravlja svakog učenika posebno te predstavlja prvi sat koji slijedi. Većinom je to bio hrvatski jezik, za kojeg smo imali plastificiranu abecedu sa sličicama te su djeca morala pronalaziti slova ili pisati riječi pomoću tih kartica. Također smo imali radne listove na kojem smo morali ili pročitati tekst/sličice ili riješiti kratak jednostavan zadatak. Djecu smo stalno morali usmjeravati na ono što učiteljica govori i pojasniti svaki zadatak, korak po korak. Zatim se začulo zvono, te su djeca nakon nekog vremena znala što zvono predstavlja te da slijedi drugi predmet. Nakon hrvatskog je slijedila matematika koju su djeca najviše voljela. Tu se i najviše vidjela razlika između

djece. Jedan je dječak sve brojeve govorio na engleskom jeziku i bio uzbuđen kada bismo vježbali brojeve, drugi dječak bi uzimao plastificirane kartice sa brojevima, podigao jednu, rekao koji je to broj te dok mu asistentica nije potvrdila da je dobro rekao nije spuštao karticu na stol. Kartice je slagao precizno jednu do druge u niz. Jedna je pak djevojčica sama za sebe brojala i slagala kartice i preslagivala ih. Ponekad djeca ne bi obraćala pozornost na zvono i da ovaj sat završava. Nakon toga uslijedio bi veliki odmor. Roditelje smo obavijestili da ćemo što vjernije prikazati školu te smo tako uveli pauzu za obrok. Svaki je roditelj u torbu spremio ono što je dijete smjelo pojesti jer svako dijete ima posebnu prehranu. Sva su djeca brzo prihvatila ovu pauzu te što je najbitnije, dijelili su jedni s drugima svoje obroke, ako bi imali nečeg previše (npr. štapiće, perece ili nešto slično). Kada je ponovno zazvonilo zvono znali smo da krećemo sa prirodom i društvom. Na ovom su predmetu djeca učila prepoznavati životinje, pravila ponašanja, što sve djeca rade u školi, o godišnjim dobima i slično. Za kraj, slijedila bi glazbena kultura kojem su se djeca isto veoma radovala. Pustili smo glazbu te plesali i pjevali njima poznate pjesmice. U početku su djeca plesala i pjevala sama za sebe, a kasnije su se sve više pridruživali grupi.

Ono što nisam spomenula, a smatram je da veoma bitno je da smo kroz nastavu nailazili i na mnogo problema i nedoumica. Naime, djecu je trebalo stalno poticati na rad i pomoći im u rješavanju zadataka jer to ne mogu samostalno. Jedan je dječak imao veliki stupanj autoagresije te je uvijek trebalo biti s njime na oprezu kako se ne bi povrijedio. Imali smo slučaj i sa jednim učenikom koji je u početku stalno ometao ostale i bacao im stvari po podu i trčao po učionici što bi to narušavalo koncentraciju ostale djece. Također je jedna djevojčica imala visoki stupanj agresije te bi pokušavala ozlijediti djecu, počupati ih ili uštipnuti. Tako da smo i s njom morali uvijek biti na oprezu kako ne bi ozlijedila drugu djecu.

4.7. EVALUACIJA PROJEKTA

Kako bismo što realnije saznali ishod projekta proveli smo kratku anketu među asistentima i roditeljima.

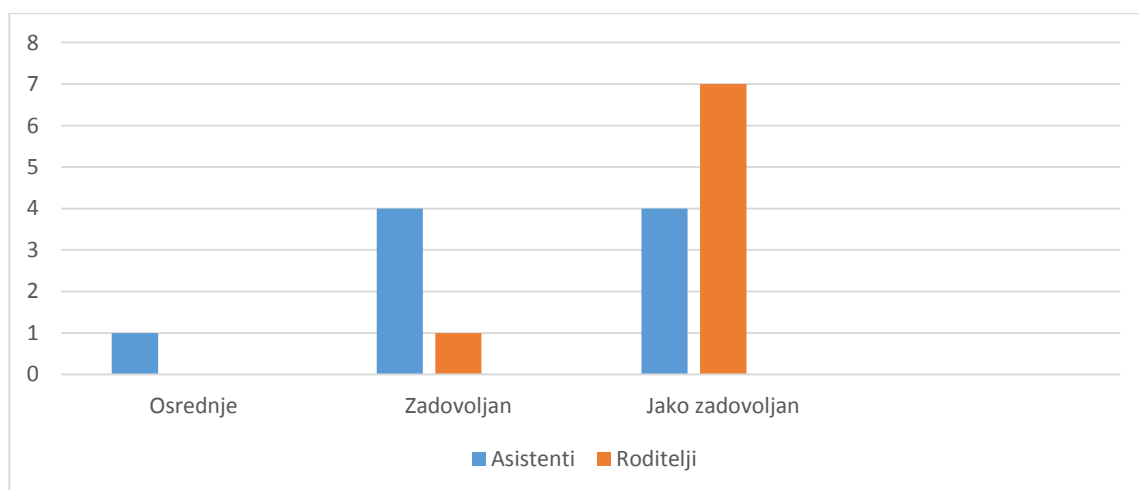
U istraživanju je sudjelovalo 17 ispitanika, od čega je 8 roditelja, a 9 pomoćnika u nastavi.

Cjelokupni uzorak ispitanika, i roditelji i asistenti, sastojao se od 14 osoba ženskog spola i 3 osobe muškog spola. Pritom je kod uzorka ispitanika koju su činili roditelji, 5 ispitanika ženskog spola, a 3 ispitanika muškog spola. Cijeli uzorak ispitanika asistenata čine pripadnice ženskog spola. Ispitanici koji su sudjelovali u istraživanju imaju od 20 do 50 godina. Svi sudionici u istraživanju koji spadaju u asistente imaju od 20-25 godina, dok roditelji imaju od 32-50 godina.

Roditelji su označili spol i dob djeteta za koje procjenjuju ishod Male škole na način da je jedan ispitanik označio ženski spol, a sedam ispitanika označilo je muški spol. Što se dobi tiče, 6 ispitanika procjenjuje za dijete u dobi od 7 godina, a 2 ispitanika procjenjuju za dijete u dobi od 8 godina.

Nakon svakog pitanja roditelji i asistenti imali su mogućnost komentiranja tj. argumentiranja njihovog odgovora.

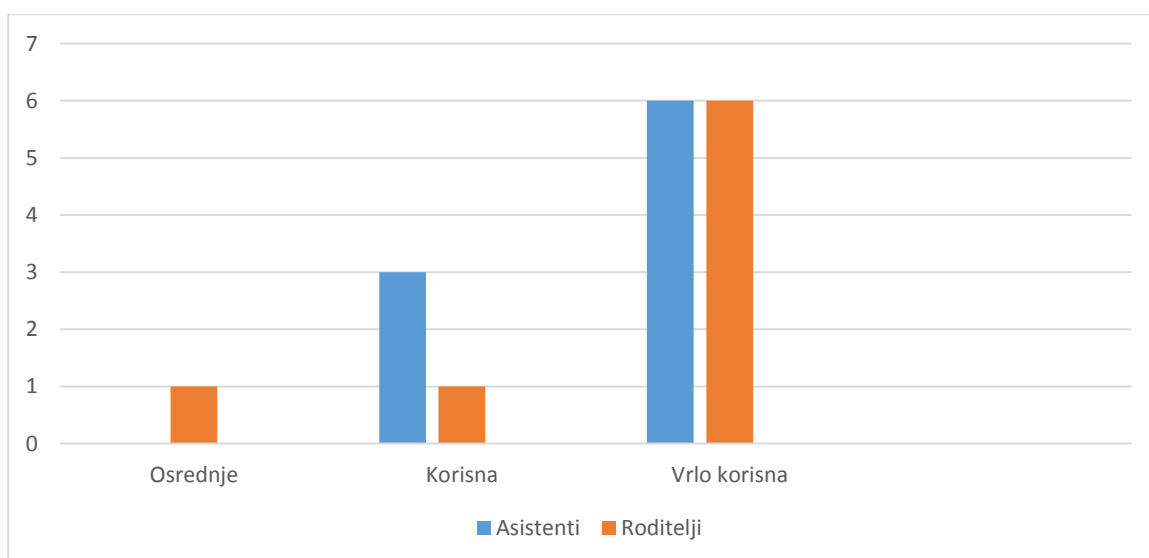
Grafikon 1: Kako ste općenito zadovoljni s malom školom?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na pitanje koliko su općenito zadovoljni Malom školom, ispitanici su odgovorili u rasponu odgovora od osrednje (3) do vrlo korisna (5). Pritom je aritmetička sredina odgovora 4,59 što znači da ispitanici ocjenjuju Malu školu vrlo korisnom. Jedna je asistentica u komentaru navela kako je za prvi put što je organizirana škola zadovoljna sa radom.

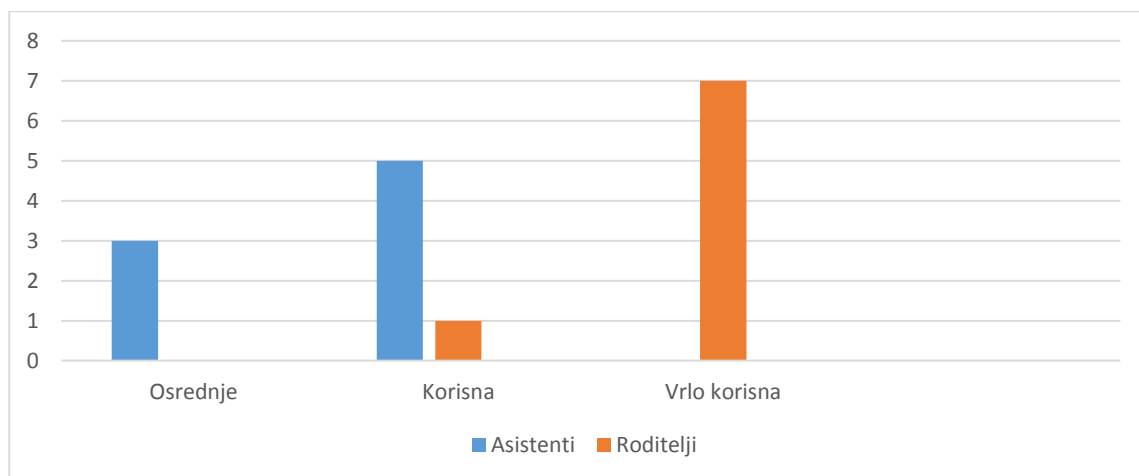
Grafikon 2: Kako procjenjujete da vama koristi Mala škola?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na pitanje koliko procjenjuju da im koristi sudjelovanje u Maloj školi pomoćnici su odgovorili u rasponu odgovora od korisno do vrlo korisno, s time da je aritmetička sredina 4,67 što znači da naginju odgovoru „vrlo korisno“. Roditelji su također vrlo zadovoljni kako njima koristi Mala škola iako su dva roditelja odgovorili osrednje i korisno. Jedna od asistentica smatra da je vrlo korisno sudjelovanje zbog iskustva i naravno učenje uz volontiranje.

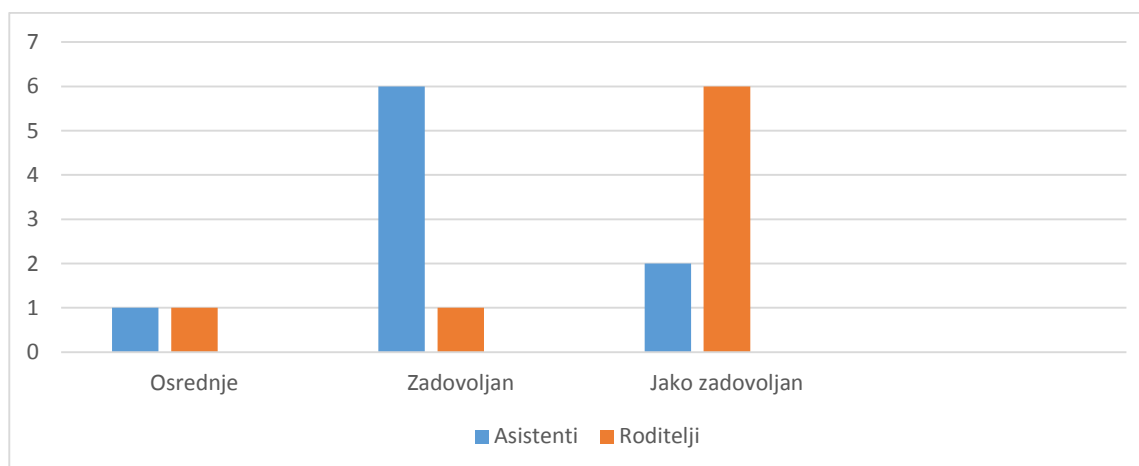
Grafikon 3: Kako procjenjujete da djetetu kojem pomažete/ vašem djetetu koristi Mala škola?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na pitanje koliko procjenjuju da djetetu kojem pomažu koristi Mala škola odgovorilo je 8 od 9 asistenata (jer jedan asistent još nema dijete s kojim radi) te se njihovi odgovori protežu u rasponu odgovora od osrednje do korisno, s aritmetičkom sredinom 3,63 što znači da naginju odgovoru „korisno“. Roditelji su procjenjivali koliko njihovom djetetu koristi Mala škola. Na to su pitanje odgovorili sa korisna i vrlo korisna, odnosno većina ispitanika je vrlo korisno.

Grafikon 4: Koliko ste zadovoljni temama/sadržajima Male škole?

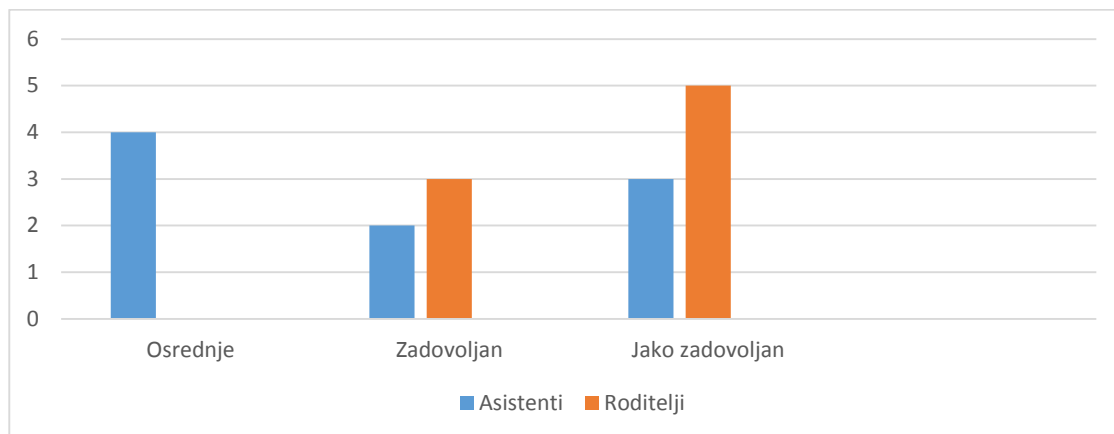

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na pitanje koliko su zadovoljni sadržajem i temama Male škole, ispitanici su odgovorili u rasponu odgovora od osrednje do jako zadovoljan. Pritom je

većina asistenata odgovorilo zadovoljan, a većina roditelja odgovorilo je jako zadovoljan.

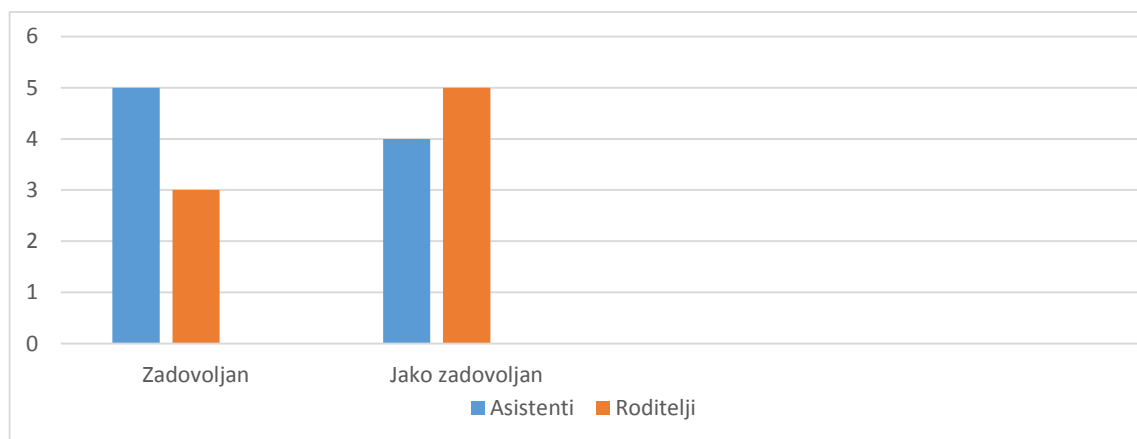
Grafikon 5: Koliko ste zadovoljni načinom provođenja Male škole?

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na pitanje koliko su zadovoljni načinom provođenja Male škole, ispitanici su dali odgovore u rasponu od osrednje do jako zadovoljan. Aritmetička sredina je 4,18, što znači da su generalno odgovorili da su zadovoljni. S time da su sa načinom provođenja više zadovoljni roditelji nego asistenti. Asistentica u komentaru navodi kako bi trebalo doraditi i prilagoditi sadržaje za učenike.

Grafikon 6: Kako ste zadovoljni mogućnošću da se vi aktivno uključite/predlažete ideje?

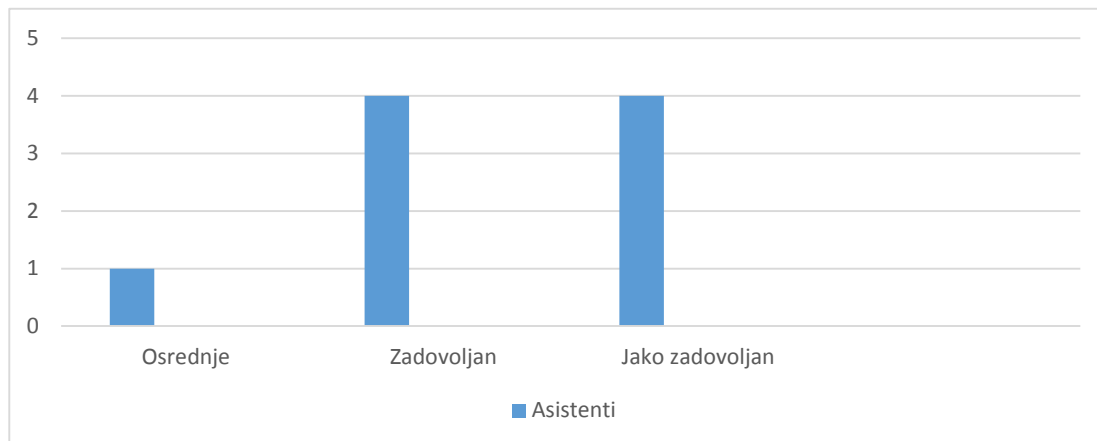

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Na pitanje koliko su zadovoljni mogućnošću da i oni aktivno predlažu ideje, ispitanici su odgovorili u rasponu odgovora od zadovoljan do jako

zadovoljan. Možemo reći da je većina ispitanika jako zadovoljna mogućnošću da se i oni aktivno uključe u predlaganju ideja.

Grafikon 7: Koliko ste zadovoljni vlastitim uključivanjem u Malu školu? (asistenti)

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Za asistente 7. pitanje: Asistenti su se izjasnili o zadovoljstvu vlastitim uključivanjem u Malu školu na način da su svoje odgovore rangirali od osrednje do jako zadovoljan. Pritom je aritmetička sredina odgovora 4,33 što znači da su ispitanici generalno zadovoljni.

Grafikon 8: Koliko ste zadovoljni uključivanjem djeteta u Malu školu? (roditelji)

Izvor: Izrada autorice prema vlastitom istraživanju

Za roditelje 7. pitanje: Na pitanje koliko su zadovoljni uključivanjem djeteta u Malu školu, svi su odrasli odgovorili sa jako zadovoljan.

Posljednja tri pitanja bila su otvorenog tipa:

Na pitanje „Što vam se vezano za Malu školu najviše sviđa?“ asistenti su odgovarali: najviše mi se sviđa dosljednost konstantnog rada i povezanost djece i trud asistentica te sadržaj nastave, to šta pomažemo djeci da se priviknu na školu i da im bude lakše, najviše mi se sviđa način provođenja nastave, sve mi se podjednako sviđa, sviđa mi se to što učimo jedni od drugih i tako stječemo jedno veliko iskustvo, sviđa mi se što imam prilike raditi s djecom i na neki način doprinijeti projektu, sviđa mi se kada moj trud urodi nekim pozitivnim pomakom. S druge strane roditelji su na ovo pitanje odgovorili: najviše mi se sviđa simulacija školskog dana (školski sat, odmor, predmeti), cjelokupni rad i aktivnosti, napredak djeteta u komunikaciji i radu, sviđa mi se što dijete napreduje u radu i uči te polako ali sigurno stječe školske navike što će mu biti potrebno u daljnjoj školi.

Na pitanje „Što Vam se vezano za Malu školu najmanje sviđa asistenti su odgovorili: ponekad se raspored i zadatci ne podudaraju s mogućnostima djece, ne sviđa mi se neprimjereno ponašanje nekih učenika jer konstantno ometaju one koji žele raditi te smatram da nije dobra podjela po grupama, najmanje mi se sviđa to što se za kratko vrijeme predviđa više sadržaja tj. predmeta, a rijetko se sve stigne. Roditelji su na ovo pitanje odgovorili: povremeno izostajanje asistenata, nemam posebnim primjedbi osim možda što asistenti nisu uvijek prisutni, što traje kratko (samo do 6 mjeseca)

Na posljednje pitanje asistenti i roditelji mogli su napisati svoje prijedloge i ideje. Većina asistenata je odgovorila da trenutno nemaju prijedloga, dok je jedan asistent predložio za iduću godinu bolje razraditi sadržaj i program. Većina roditelja je predložilo da se Mala škola organizira najmanje dva puta tjedno kako bi se dijete što bolje pripremilo za školu.

Nakon analize ankete možemo zaključiti da je ovaj projekt bio uspješan, uz par malih propusta te da su i roditelji i asistenti veoma zadovoljni cjelokupnim projektom i njihovim sudjelovanjem u njemu te kako je projekt pomogao najbitnijim sudionicima projekta, a to su djeca.

5. PRIMJER SLUČAJA

5.1. ANAMNEZA

Dječak kojem sam bila asistent ima osam godina. Njegovi su roditelji prvi put primijetili promjene na dječaku koje su upućivale na poremećaj iz autističnog spektra sa njegove 3 godine. Nedostatak vizualne i govorne komunikacije te otpor prema svemu što inače djeca vole naveli su roditelje da samoinicijativno posjete logopeda i čuju njegovo mišljenje. Tada je logoped postavio dijagnozu pervazivni razvojni poremećaj, a u razgovoru sa majkom saznala sam da je to općenita dijagnoza i da po točnu dijagnozu koju ima njen sin mora otići u Zagreb kod specijaliziranog liječnika. Roditelji nisu duhom klonuli te su sa dječakom krenuli na terapije te su kako kaže njegova majka one bile uspješne uz velik trud i upornost. Dječak je mnogo napredovao od samog početka u koncentraciji i puno boljoj komunikaciji i imenovanju stvari, a pogotovo socijalizaciji sa okolinom. Prilikom upisa u vrtić nisu naišli na probleme. Dječak se brzo prilagodio u vrtiću te majka naglašava da su za to bile veoma bitne odgojiteljice koje su se trudile oko dječaka i dodatno se educirale. Također naglašava kako mu je vrtić pomogao u njegovom napretku i smatra da vrtić ima veliku ulogu za dijete, a posebno za dijete sa posebnim potrebama. Majka zaključuje kako mu je ovaj projekt puno pomogao jer smo svi vidjeli njegov napredak te da je bez problema prihvatio tu „obavezu“.

5.2. OPIS NAPRETKA

Pri prvom susretu s razrednom grupom, dječak se lako odvajala od roditelja i prihvaćala ruku asistentice. Kada smo krenuli prema učionici, dječak je krenuo sa grupom bez poteškoća iako je stalno pogledavao gdje su mu roditelji. Pri uspinjanju niz stepenice traži oslonac (rukohvat ili zid) iako drži ruku asistentice. Sa drugom djecom nema ni verbalnih ni fizičkih kontakata. Dječak pri prvom ulaženju u učionicu pomno razgledava prostoriju te sam odabire svoje mjesto. Na poticaj asistentice ne skida samostalno torbu i jaknu, te mu ona u tome pomaže. Također, dječak ne želi fizički kontakt sa asistenticom kao ni sa

drugom djecom. Agresivnost nije prisutna, ni prema sebi a ni prema drugoj djeci. Nema frustracije na zvuk.

Dječak je već pri drugom susretu prihvatio asistenticu, traži ju pri dolasku te ju drži za ruku sve do polaska u učionicu. Samostalno nalazi svoje mjesto, te traži od asistentice pomoć pri skidanju jakne. Kontakt očima nije potpuno uspostavljen, no dječak fizičkim dodirom (tapšanjem rukom po njegovom ramenu) reagira na poziv asistenta. Fizički dodir mu već pri drugom susretu ne smeta. Dječak raspoznaje pojedina slova, no više uživa u matematici i brojanju. Na poticaj asistentice sam iz torbe vadi i sprema stvari. Ne želi pisati te odbija olovku. Većinu zadataka rješava uz asistenta, no pri dolasku učiteljice šuti i ne želi odgovoriti na pitanje. Dječak se teže verbalno izražava iako se vidi da pokušava izreći ono što misli.

Brojeve od 1 do 10 izgovara dobro te nakon svakog izgovorenog broja traži kontakt asistenta kako bi mu se potvrdilo da je dobro rekao te zatim nastavlja dalje. Promjenu mjesta u učionici dječak bez problema prihvaća, te svaki sljedeći put sjedne na svoje novo mjesto.

Pri svakom narednom dolasku, na dječaku se vidi napredak. Prepoznaje skoro sva slova i imenuje pojmove koje su vezane uz neko slovo (npr. A-auto). No još uvijek neke riječi teško izgovara. Također prepoznaje većinu životinja sa radnih listova. Dječak je veoma poslušan i radi sve što se od njega traži. Polako pokazuje interes i za pisanje, ali se jako brzo umori i izgubi koncentraciju. Ipak najviše voli pronalaziti slova i brojeve koje se nalaze na karticama i slaže ih u niz. Sve više prati učiteljicu uz poticaj asistenta te ponovi odgovor pred njom. Veoma ga veseli glazba i ples te ne pokazuje preosjetljivost na zvuk. U početku je stajao po strani i njihao se, no i u tome se vidi napredak. Sve više se pridružuje grupi te veselo pleše. Također, počinje uspostavljati fizički kontakt sa drugom djecom.

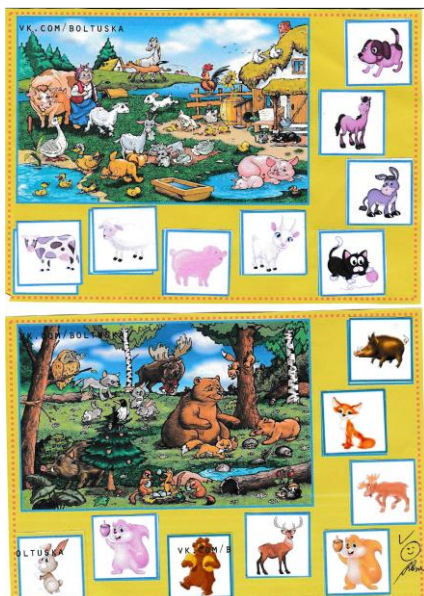
5.3. PRIMJERI RADOVA DJEČAKA

Primjer 1: Lijepljenje komadića papira na zadane kružice.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 2: Lijepljenje životinja u odgovarajuću okolinu (stanište).

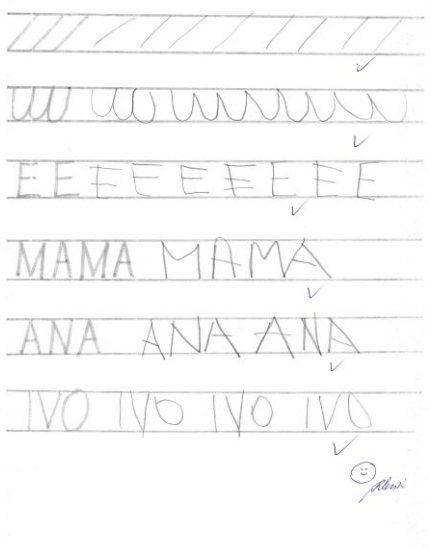

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 3: Nadopunjavanje slova do kraja reda.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 4: Nadopunjavanje znakova i slova do kraja reda.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 5: Pročitaj rečenice.

31.3.2016 - ČITATI DOKA → VEŠBA!

PROČITAJ REČENICE.

 JE U .

 JE NA .

 JE NA .

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

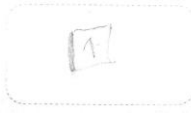
Primjer 6: Pročitaj i nacrtaj.

31.3.2016 - ČITATI DOKA → VEŠBA!

PROČITAJ I NACRTAJ.

 |

 |

 |

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 7: Prepoznati određene životinje.

31.3. - ČITAČI DVA

POZNAJEM ŽIVOTINJE

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 8: Pokušaj pisanja riječi.

De - nadopisati do kraja
(barem još jednom)

7.6.2016

ERIK

ERIK ERIK

KOKA KOKA

ZEC ZEC

PILIĆ PILIĆ

OVCA OVCA

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 9: Izbroji pčelice.

DE - Dvorski 14. 4. 2016

1 + 2 = 3

2 + 2 = 4

3 + 2 = 5

Primjer 10: Učenje brojeva.

14. 4. 2016

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

1

1

Oboj prema predlošku (samo 1 kružić narančastom bojom).

1

Pronađi i oboj broj 1.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 11: Prepisivanje s ploče.

14. 4. 2016 - napisali doma još jednom i čitali

DJED DJED

PAS PAS

BEBA BEBA

MAJMU MAJMU

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 12: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (1.dio).

28.4.2016 - ČITATI

MOJ DAN U OBITELJI

	UJUTRO SE BUDIMO.
	UMIVAMO LICE.
	UJEŽBAHO.
	OBLAČIMO SE.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

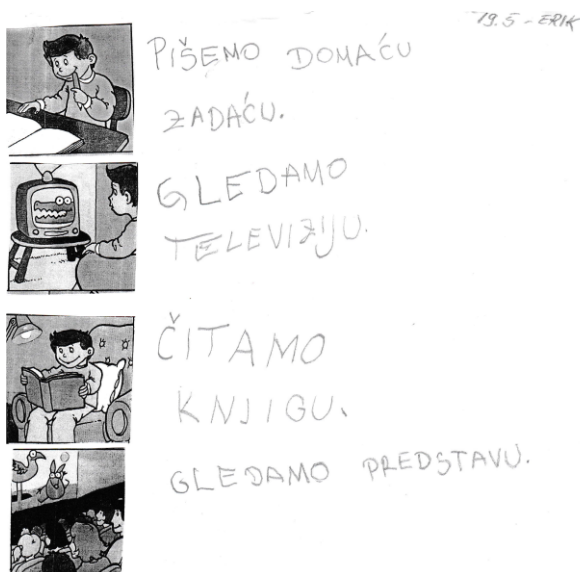
Primjer 13: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (2.dio).

5.5.2016.
DZ - ČITATI

	JEDEMO DORUČAK.
	IDEMO U ŠKOLU.
	ULAZIMO U UČIONICU.
	JEDEMO ŠKOLSKU PIRENDU.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 14: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (3.dio).

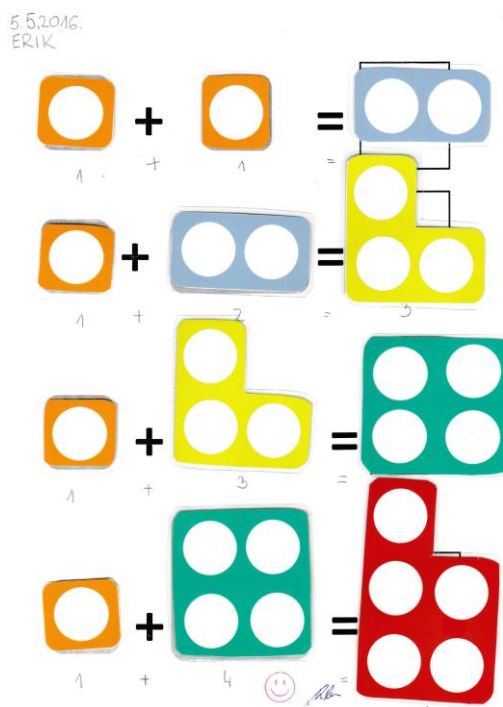
Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 15: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (4.dio).

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 16: Računanje sa numikonom.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 17: Čitanje teksta, rješavanje zadataka.

19.5. - ERIK

LEO JE KRENUO U ŠKOLU.
KUPIO JE 3 KNJIGE

I 4 OLOVKE.

KOLIKO JE STVARI ZA ŠKOLU LEO KUPIO?

3 + 4 = 7

LEO JE KUPIO 7

STVARI.

😊 R. K.

Izvor: Autorica rada, skenirano 16. lipnja 2016.

Primjer 1 dječakov je prvi rad u Maloj školi. Dječak je veoma pažljivo i pedantno lijepio komadiće i koristio ljepilo. U primjeru broj 2 dječak također lijepi veoma pažljivo i koncentrirano. Sličica krave na gornjoj slici nije lijepo zalijepljena jer se dječaku pomakla te je više nismo mogli vratiti u kvadratić, no ne doživljava frustraciju zbog toga.

U primjeru 3 i 4 dječak odbija olovku, ne želi raditi te doživljava blagu frustraciju. U razgovoru sa majkom saznajem da dječak općenito odbija olovku i pisanje pa su ovi radovi završeni kasnije. Primjer 4 je dan naredni tjedan.

Primjer 5, 6 i 7: Dječakovu koncentraciju na ono što radimo održavam držanjem njegove ruke točnije prsta na onom što trenutno radimo, u ovom slučaju čitamo.

U primjeru pod brojem 8 možemo primijetiti da dječak polako prihvaća olovku, ali ima slab pritisak prstiju na olovku te je zbog toga potrebna pomoć asistenta u vođenju ruke.

U primjeru 9 i 10 dječak je imao najmanje poteškoća u rješavanju zato što voli brojeve i matematiku. Uz pomoć asistentice dijete i zapisuje brojeve.

Sve veće prihvaćanje olovke možemo vidjeti u primjeru 11, iako je i dalje potrebna pomoć asistenta zbog preslabog pritiska prstiju na olovku.

Primjeri 12, 13, 14 i 15: Dječak odbija škare, drži ih s dvije ruke što onemogućuje rezanje te nikako ne želi primiti škare samo u jednu ruku. Od majke doznajem da se dječak zapravo boji škara jer se kao ranije u djetinjstvu uštupnuo sa njima kada ih je držao sa jednom rukom i pokušavao nešto rezati te da se boji da mu se to opet ne dogodi. Sličice lijepi bez problema te to radi veoma pedantno. Piše uz pomoć asistenta. U primjeru 12 i 13 vidimo da je pisanje odrađeno više od asistentice nego od djeteta, a u primjeru 14 i 15 obrnuto. Dječak sve više samostalnije piše te prihvaća olovku.

U primjeru 16 i 17 dječak također uživa rješavajući, većinu zadataka rješava samostalno.

6. ZAKLJUČAK

Pri završetku ovog završnog rada, mogu reći da sam proširila svoje znanje, ali i iskustvo o djeci s poremećajima iz autističnog spektra. Najprije iz samog uvida u literaturu o djeci s poremećajima iz autističnog spektra, te kasnije prisustvom u projektu „Mala škola“.

Prije svega, najprije trebamo razumjeti i znati što su uopće poremećaji iz autističnog spektra. Za nas odgojitelje vrlo je bitno znati barem osnovne simptome ovih poremećaja kako bismo mogli upozoriti roditelje i stručni tim ako sumnjamo da dijete ima jedan od poremećaja, a do sada to još nitko nije primijetio.

Što se tiče integracije djece s poremećajima iz autističnog spektra u redovne vrtićke skupine osobno smatram veoma korisnim, ali naravno uz prilagodbu vrtića i potrebne opreme kako bi se to dijete uopće moglo razvijati i napredovati. U svemu tome smo veoma bitni mi odgojitelji, te smatram da bi sve osobe koje prihvate ovaj poziv trebale automatski prihvatiti i rad s djecom s posebnim potrebama jer je takve djece sve više te i ta djeca imaju pravo na druženje sa ostalom djecom i pohađanje predškolske ustanove. Nadalje, veoma je bitno naglasiti da u svemu tome i djeca normalnog razvoja imaju koristi. Odgajatelj treba od ranog djetinjstva kod djece urednog razvoja razvijati svijest i toleranciju prema djeci s posebnim potrebama jer znamo da je takve vještine najuspješnije održati u odrasloj dobi ako su ih djeca usvojila već od ranog djetinjstva.

Što se pak tiče integracije djece s poremećajima iz autističnog spektra u redovne osnovnoškolske skupine osobno smatram da je moguće samo uz pomoć asistenta i uz potpuno prilagođavanje škole i stručnog tima tom djetetu. No smatram da nisu sva djeca iz autističnog spektra spremna i sposobna uključiti se u redovan osnovnoškolski program. Osobno mislim da je za djecu koja imaju teže oblike poremećaja iz autističnog spektra bitnije naći neki drugi oblik obrazovanja, koja će biti u skladu s njihovim razvojem i sposobnostima iz razloga jer će toj djeci redovan program stvarati dodatne frustracije te će im više odmoći negoli pomoći.

Sudjelovanje u projektu „Mala škola“ kojeg sam detaljno opisala u ovom radu osobno smatram jako korisnim. Ovaj projekt možda naizgled više koristi učiteljima nego odgojiteljima, ali to je samo naizgled tako. Naime, plan i program koji se provodio u Maloj školi svakako mogu provoditi odgojitelji u vrtićkim skupinama. Također mi je ovaj projekt kao budućem odgojitelju mnogo pomogao u razumijevanju djece s poremećajima iz autističnog spektra, kako i na koji način s njima raditi te kako riješiti probleme i spriječiti moguće frustracije. Pomogao mi je da shvatim prirodu njihovih poremećaja, da je svako dijete s poremećajem iz autističnog spektra različito iako možda s istom dijagnozom te da svakom djetetu treba poseban i individualan pristup.

7. LITERATURA

1. Američka psihijatrijska udruga (1995.) Dijagnostičko – statistički priručnik za duševne poremećaje (DSM – IV). Jasterbarsko: Naklada Slap
2. Baron – Cohen, S., Bolton, P. (2000). Autizam: Činjenice. Centar za odgoj i obrazovanje „Juraj Bonačić“, Split.
3. Bouillet, D. (2010). Izazovi integriranog odgoja i obrazovanje. Školska knjiga, Zagreb.
4. Bujas – Petković, Z., Frey – Škrinjar, J. (2010). Poremećaji autističnog spektra – značajke i edukacijsko-rehabilitacijska podrška. Školska knjiga, Zagreb.
5. Bujišić, G. (2005). Dijete i kriza. Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb.
6. Daniels, E.R., Stafford, K. (2003). Kurikulum za inkluziju – Razvojno-primjereni program za rad s djecom s posebnim potrebama. Udruga roditelja Korak po korak za promicanje kvalitete življenja djece i obitelji, Zagreb.
7. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2012.). Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema: MKB – 10 – deseta revizija. Zagreb: Medicinska naklada.
8. Igrić, L.J. i suradnici (2015.) Osnove edukacijskog uključivanja: Škola po mjeri svakog djeteta je moguća. Školska knjiga, Zagreb.
9. Nikolić, S. (2000). Autistično dijete. Prosvjeta, Zagreb.
10. Ustav Republike Hrvatske (2016.). NN,56/90. Hrvatski sabor, Zagreb.

Internet izvori:

1. Medicinski leksikon:
<http://www.medicinski-leksikon.info/znacenje/encefalopatija.html> (preuzeto 30. koloviza 2016., 16:56)
2. Medicinski leksikon:
<http://www.medicinski-leksikon.info/znacenje/ataksija.html> (preuzeto 30. kolovoza 2016., 17:01)
3. Medicinski leksikon:
<http://www.medicinski-leksikon.info/znacenje/apraksija.html> (preuzeto 30. kolovoza 2016., 17:04)

8. PRILOZI

Anketa:

ANKETA O ZADOVOLJSTVU MALOM ŠKOLOM

Vaš spol: _____ Vaša dob: _____

Ispunjavaju samo roditelji: Spol djeteta: _____ Dob djeteta: _____

1. Kako ste općenito zadovoljni s malom školom?

- ☐ Jako nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Osrednje
- ☐ Zadovoljan/zadovoljna
- ☐ Jako zadovoljan/zadovoljna

Komentar: _____

2. Kako procjenjujete da vama koristi Mala škola?

- ☐ Štetna
- ☐ Beskorisna
- ☐ Osrednje
- ☐ Korisna
- ☐ Vrlo korisna

Komentar: _____

3. Kako procjenjujete da djetetu kojem pomažete/ vašem djetetu koristi Mala škola?

- ☐ Štetna
- ☐ Beskorisna
- ☐ Osrednje
- ☐ Korisna
- ☐ Vrlo korisna

Komentar: _____

4. Koliko ste zadovoljni temama/sadržajima Male škole?

- ☐ Jako nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Osrednje
- ☐ Zadovoljan/zadovoljna
- ☐ Jako zadovoljan/zadovoljna

Komentar: _____

5. Koliko ste zadovoljni načinom provođenja Male škole?

- ☐ Jako nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Osrednje
- ☐ Zadovoljan/zadovoljna
- ☐ Jako zadovoljan/zadovoljna

Komentar: _____

6. Kako ste zadovoljni mogućnošću da se vi aktivno uključite/predlažete ideje?

- ☐ Jako nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Osrednje
- ☐ Zadovoljan/zadovoljna
- ☐ Jako zadovoljan/zadovoljna

Komentar: _____

7. (samo za asistente) Koliko ste zadovoljni vlastitim uključivanjem u Malu školu?

- ☐ Jako nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Osrednje
- ☐ Zadovoljan/zadovoljna
- ☐ Jako zadovoljan/zadovoljna

Komentar: _____

(samo za roditelje) Koliko ste zadovoljni uključivanjem djeteta u Malu školu?

- ☐ Jako nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Nezadovoljan/nezadovoljna
- ☐ Osrednje
- ☐ Zadovoljan/zadovoljna
- ☐ Jako zadovoljan/zadovoljna

Komentar: _____

8. Što Vam se vezano za Malu školu, najviše sviđa?

9. Što Vam se vezano za Malu školu, najmanje sviđa?

10. Vaši prijedlozi i ideje.

9. POPIS TABLICA, GRAFIKONA I DIJETEOVIH RADOVA

Tablice:

Tablica 1: Dijagnostički kriteriji i diferencijalna dijagnostika Rettova poremećaja u odnosu prema autističnom poremećaju

Grafikoni:

Grafikon 1: Kako ste općenito zadovoljni s malom školom?

Grafikon 2: Kako procjenjujete da vama koristi Mala škola?

Grafikon 3: Kako procjenjujete da djetetu kojem pomažete/ vašem djetetu koristi Mala škola?

Grafikon 4: Koliko ste zadovoljni temama/sadržajima Male škole?

Grafikon 5: Koliko ste zadovoljni načinom provođenja Male škole?

Grafikon 6: Kako ste zadovoljni mogućnošću da se vi aktivno uključite/predlažete ideje?

Grafikon 7: Koliko ste zadovoljni vlastitim uključivanjem u Malu školu? (asistenti)

Grafikon 8: Koliko ste zadovoljni uključivanjem djeteta u Malu školu? (roditelji)

Primjeri djetetovih radova:

Primjer 1: Lijepljenje komadića papira na zadane kružice

Primjer 2: Lijepljenje životinja u odgovarajuću okolinu (stanište)

Primjer 3: Nadopunjavanje slova do kraja reda

Primjer 4: Nadopunjavanje znakova i slova do kraja reda

Primjer 5: Pročitaj rečenice

Primjer 6: Pročitaj i nacrtaj

Primjer 7: Prepoznati određene životinje

Primjer 8: Pokušaj pisanja riječi

Primjer 9: Izbroji pčelice.

Primjer 10: Učenje brojeva.

Primjer 11: Prepisivanje s ploče

Primjer 12: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (1.dio)

Primjer 13: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (2.dio)

Primjer 14: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (3.dio)

Primjer 15: Odrezati sličice, zalijepiti na prazan papir i prepisati opis slike sa ploče (4.dio)

Primjer 16: Računanje sa numikonom

Primjer 17: Čitanje teksta, rješavanje zadataka.